

KOMENTÁŘE WOLTERS KLUWER

Lukáš Vacek

Zákon o spotřebitelském úvěru

Komentář

Wolters Kluwer

KOMENTÁŘE WOLTERS KLUWER

**Zákon
o spotřebitelském úvěru
Komentář**

Lukáš Vacek

Zákon o spotřebitelském úvěru

Komentář

Wolters Kluwer

Vzor citace: VACEK, L. *Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář.*
Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 448 s.

Právní stav publikace je k 1. 4. 2015.

© Mgr. Lukáš Vacek, 2015

ISBN 978-80-7478-776-8 (váz.)

ISBN 978-80-7478-777-5 (e-pub)

OBSAH

Poděkování	VII
Seznam použitých zkratk	IX
Seznam předpisů citovaných v komentáři	XIII
Předmluva	XVII

ZÁKON č. 145/2010 Sb., O SPOTŘEBITELSKÉM ÚVĚRU A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ	1
--	---

§ 1–24	ČÁST PRVNÍ SPOTŘEBITELSKÝ ÚVĚR	1
§ 1	Předmět úpravy	1
§ 2	Výjimky z působnosti zákona	7
§ 3	Vymezení některých pojmů	23
§ 4	Informace v reklamě	55
§ 5	Předsmluvní informace	64
§ 6	Smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr	78
§ 7	Povinnosti věřitele během trvání spotřebitelského úvěru ..	97
§ 8	Důsledky porušení informační povinnosti	108
§ 9	Posouzení schopnosti spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr	112
§ 10	Roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr ...	129
§ 11	Odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr	142
§ 12	Výpověď spotřebitelského úvěru	153
§ 13	Ukončení oprávnění čerpat spotřebitelský úvěr	155
§ 14	Smlouva o vázaném spotřebitelském úvěru	157
§ 15	Předčasné splacení spotřebitelského úvěru	169
§ 16	Překročení	179
§ 17	Některá ustanovení týkající se zprostředkovatelů	183
§ 17a	Smlouva, ve které se sjednává zprostředkování spotřebitelského úvěru	192
§ 17b	Odstoupení od smlouvy, ve které se sjednává zprostředkování spotřebitelského úvěru	196
§ 18	Vyloučení použití směnky nebo šeku	201
§ 18a	Zajištění spotřebitelského úvěru	211
§ 18b	Použití telefonního čísla s vyšší než běžnou cenou	218

§ 19	Dozor nad dodržováním zákona	221
§ 20	Správní delikty	233
§ 21	Odpovědnost za správní delikty	253
§ 22	Společná ustanovení	261
§ 23	Přechodná ustanovení	271
§ 24	Zrušovací ustanovení	273
§ 25–26	ČÁST DRUHÁ ZMĚNA ŽIVNOSTENSKÉHO ZÁKONA ..	274
§ 25		274
§ 26	Přechodná ustanovení	275
§ 27	ČÁST TŘETÍ ZMĚNA ZÁKONA O ČESKÉ OBCHODNÍ INSPEKCI	277
§ 27		277
§ 28	ČÁST ČTVRTÁ ZMĚNA ZÁKONA O ČESKÉ NÁRODNÍ BANCE	278
§ 28		278
§ 29	ČÁST PÁTÁ ÚČINNOST	279
§ 29		279
Příloha č. 1: Povinné informace v reklamě		280
Příloha č. 2: Povinné informace před uzavřením smlouvy, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr		284
Příloha č. 3: Povinné informace ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr		301
Příloha č. 4: Povinné informace po dobu trvání spotřebitelského úvěru ve formě možnosti přečerpání		318
Příloha č. 5: Výpočet roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr		322
Příloha č. 6: Formulář pro standardní informace o spotřebitelském úvěru		345
Příloha č. 7: Formulář pro informace o spotřebitelském úvěru poskyto- vaném ve formě možnosti přečerpání a za účelem sjednání nové smlouvy, kterou se odkládá platba nebo mění způsob splácení		353
Příloha		363
Seznam použité literatury		422
Věcný rejstřík		425
O autorovi		427

PODĚKOVÁNÍ

Tento komentář by nevznikl bez řady konzultací a odborných diskusí, které autor vedl zejména s Mgr. Martinou Obstovou a Mgr. Stanislavem Čurillou, v diskusi s nimiž se myšlenka komentáře prvně zrodila.

Stejný dík patří i Mgr. Lucii Částkové, Mgr. Ondřeji Čížkovi, JUDr. Martinu Houtovi za laskavé korektury, které přispěly ke zkvalitnění předkládaného díla.

Zvláštní poděkování pak patří Mgr. Davidu Vyhnálkovi za cenné připomínky, vzájemné konzultace i společnou přednáškovou činnost, která se do komentáře také promítla.

V neposlední řadě bych rád poděkoval za trpělivost a podporu všem svým blízkým, kteří mi dodávali víru v jeho úspěšné dokončení.

Autor

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Právní předpisy

87/102/EHS	směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru
93/13/EHS	směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách
2008/122/ES	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně
CCD	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS
CRD	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES
DMD	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES
exekuční řád	zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
Guidelines	Guidelines on the application of Directive 2008/48/EC (Consumer Credit Directive) in relation to costs and the Annual Percentage Rate of charge
MCD	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010

MiFID	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS
notářský řád	zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád
notářský tarif	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky
novela CCD	směrnice Komise 2011/90/EU ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
obč. zák.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
obch. zák.	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
PSD	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES
spr. řád	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
tr. zák.	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
UCPD	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004
z. p. k. t.	zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu
z. r. ř.	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů
zák. č. 40/1964 Sb.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
zák. č. 43/2013 Sb.	zákon č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
zák. č. 87/1995 Sb.	zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

zák. č. 253/2008 Sb.	zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
zák. č. 321/2001 Sb.	zák. č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.
zák. o bankách	zák. č. 21/1992 Sb., o bankách
zák. o ČNB	zák. č. 6/1993 Sb., o České národní bance
zák. o ČOI	zák. č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci
zák. o daních z příjmů	zák. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
zák. o doplňkovém penzijním spoření	zák. č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření
zák. o elektronickém podpisu	zák. č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu)
zák. o finančním arbitrovi	zák. č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi
zák. o ochraně osobních údajů	zák. č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů
zák. o ochraně spotřebitele	zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
zák. o ověřování	zák. č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování)
zák. o penzijním připojištění	zák. č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením
zák. o platebním styku	zák. č. 284/2009 Sb., o platebním styku
zák. o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí	zák. č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona (zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí)
zák. o pojišťovnictví	zák. č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví
zák. o regulaci reklamy	zák. č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání

zák. o spotřebitel- ském úvěru	zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
živnostenský zákon	zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

Ostatní zkratky

CRÚ	Centrální registr úvěrů
ČNB	Česká národní banka
ČOI	Česká obchodní inspekce
ESD	Evropský soudní dvůr
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
RPSN	roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie, dříve ESD

SEZNAM PŘEDPISŮ CITOVANÝCH V KOMENTÁŘI^{1,2}

ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny
základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád

zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový

zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci

zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

zákon č. 21/1992 Sb., o bankách

zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitosti

zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád

zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance

zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách
některých zákonů souvisejících s jeho zavedením

zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

¹ Předpisy jsou řazeny v pořadí:

- ústavní zákony,
- kodexy,
- zákony,
- ostatní právní předpisy,
- mezinárodní smlouvy,
- předpisy práva Evropské unie.

² Není-li uvedeno jinak, jsou všechny předpisy v textu citovány ve znění pozdějších předpisů.

- zákon č. 40/1995 Sb.**, o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání
- zákon č. 87/1995 Sb.**, o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
- zákon č. 219/1995 Sb.**, devizový zákon
- zákon č. 85/1996 Sb.**, o advokacii
- zákon č. 15/1998 Sb.**, o dohledu v oblasti kapitálového trhu a o změně a doplnění dalších zákonů
- zákon č. 101/2000 Sb.**, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů
- zákon č. 227/2000 Sb.**, o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu)
- zákon č. 321/2001 Sb.**, o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.
- zákon č. 229/2002 Sb.**, o finančním arbitrovi
- zákon č. 38/2004 Sb.**, o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona (zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí)
- zákon č. 256/2004 Sb.**, o podnikání na kapitálovém trhu
- zákon č. 634/2004 Sb.**, o správních poplatcích
- zákon č. 127/2005 Sb.**, o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích)
- zákon č. 21/2006 Sb.**, o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování)
- zákon č. 183/2006 Sb.**, o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
- zákon č. 253/2008 Sb.**, o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
- zákon č. 277/2009 Sb.**, o pojišťovnictví
- zákon č. 284/2009 Sb.**, o platebním styku
- zákon č. 145/2010 Sb.**, o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
- zákon č. 155/2010 Sb.**, kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů
- zákon č. 139/2011 Sb.**, kterým se mění zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění zákona č. 156/2010 Sb., a některé další zákony
- zákon č. 418/2011 Sb.**, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- zákon č. 427/2011 Sb.**, o doplňkovém penzijním spoření
- zákon č. 255/2012 Sb.**, o kontrole (kontrolní řád)
- zákon č. 43/2013 Sb.**, kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
- zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb.**, o dani z nabytí nemovitých věcí

nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností
nařízení vlády č. 363/2013 Sb., o vzorovém poučení o právu na odstoupení od smluv uzavřených distančním způsobem nebo mimo obchodní prostory a vzorovém formuláři pro odstoupení od těchto smluv

vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)

vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky

vyhláška Ministerstva financí č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb

vyhláška České národní banky č. 164/2002 Sb., o podmínkách přístupu k informacím v informační databázi České národní banky – Centrální registr úvěrů

vyhláška Ministerstva informatiky č. 117/2007 Sb., o číslovacích plánech sítí a služeb elektronických komunikací

vyhláška České národní banky č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry

nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27. října 2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele („nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele“)

směrnice Rady 87/102/EHS ze dne 22. prosince 1986 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru

směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/92/ES ze dne 9. prosince 2002 o zprostředkování pojištění

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, o změně směrnice Rady 85/611/EHS a 93/6/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES a o zrušení směrnice Rady 93/22/EHS

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008, o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES

směrnice Komise 2011/90/EU ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů

směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010

PŘEDMLUVA

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, nabyt účinnosti dne 1. ledna 2011. Přestože tato oblast byla již dříve upravena zákonem č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., přijetí zákona č. 145/2010 Sb. lze považovat za velký přelom v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu, který čerpá spotřebitelský úvěr.

Předcházející spíše kusá úprava, která měla svůj předobraz v evropském právu, a to především ve směrnici 87/102/EHS, byla nahrazena ucelenou komplexní úpravou spotřebitelského úvěru ve všech fázích kontraktačního procesu i trvání smluvního vztahu. Hlavní zásluhu na tom však nemá primárně český zákonodárce, ale opět zákonodárce evropský, neboť zákon č. 145/2010 Sb. do českého práva transponoval směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS. Přestože již v době transpozice této směrnice usilovalo Ministerstvo financí jako spolugestor nejen o řádnou transpozici směrnice, ale i o zabránění dalším možným způsobům obcházení zákona a nekalým praktikám na trhu spotřebitelských úvěrů, s ohledem na průběh legislativního procesu lze považovat za úspěch, že zákon o spotřebitelském úvěru byl před volbami na jaře 2010 vůbec schválen a že směrnici, která byla přijata v režimu maximální harmonizace, transponoval v zásadě správným způsobem.

Odvahu z vlastní iniciativy reagovat na nekalé praktiky na trhu spotřebitelských úvěrů získal český zákonodárce až o několik let později, když z výlučné iniciativy Ministerstva financí byl zpracován a následně přijat zákon č. 43/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 145/2010 Sb. Tato novela s chirurgickou přesností cílila na řešení nejpalčivějších problémů, s nimiž bylo možné se na trhu spotřebitelských úvěrů setkat. O správném zacílení novely a účinném řešení problémů, které současně nepředstavuje neúměrnou zátěž pro férové účastníky trhu, svědčí mimo jiné i kladné hodnocení, a to jak ze strany seriózních bankovních i nebankovních poskytovatelů úvěru, tak ze strany spotřebitelských organizací a neziskových společností specializujících se na dluhové poradenství.

Více než čtyři roky od okamžiku přijetí zákona č. 145/2010 Sb. na straně jedné umožňují s určitým odstupem a místy i kriticky vykládat jednotlivá ustanovení zákona, na straně druhé znamenají, že autor má legislativní proces a všechny peripetie s ním související stále ještě v živé paměti.

K zásadní změně došlo v mezidobí i u autora samotného – z místa legislativce na oddělení Retailové finanční služby a ochrana spotřebitele na finančním trhu na Ministerstvu financí byl usnesením vlády České republiky jmenován do funkce

zástupce finančního arbitra, který řeší zcela konkrétní případy jednotlivých spotřebitelů, má možnost se naprosto detailně seznámit s celou smluvní i předmluvní dokumentací, tudíž je ve zcela bezprostředním kontaktu se situací na trhu poskytování spotřebitelských úvěrů a má výborný přehled jak o praktikách jednotlivých věřitelů, tak o ne vždy seriózním přístupu některých spotřebitelů.

Nakolik se kombinaci teoretických znalostí i praktických zkušeností podařilo přetavit do kvalitního komentáře, to je již ponecháno na posouzení čtenáři.

Autorovou ambicí bylo připravit takový komentář, který neřeší akademické či hypotetické problémy, ale může sloužit jako každodenní vodítko pro osoby, které spotřebitelské úvěry podnikatelsky nabízejí, stejně jako pro konkrétní spotřebitele, anebo spíše pracovníky spotřebitelských organizací či neziskových dluhových poraden, kteří spotřebitelům pomáhají řešit složitou dluhovou situaci a případně i další problémy spojené s předlužením. Cenným zdrojem poznání zákona může nepochybně být i pro pracovníky orgánů dohledu a v neposlední řadě i pro všechny další subjekty a osoby, které zákon o spotřebitelském úvěru při své každodenní činnosti aplikují, ať už se jedná o soudy, nebo již zmiňovaného finančního arbitra.

Cílem této publikace bylo především překročit známou právní poučku o tom, že komentář zpravidla končí tam, kde začínají problémy, a namísto obecného výkladu se soustředit právě na různé sporné a problematické záležitosti, a to mnohdy včetně konkrétních příkladů.

O tom, že zde respektovaná odborná literatura bohužel zatím chyběla, do značné míry svědčí i aktuální kauza ohledně nesprávného výpočtu ukazatele roční procentní sazby nákladů na spotřebitelský úvěr v souvislosti s prodejem osobních automobilů, kdy i několik let po nabytí účinnosti zákona č. 145/2010 Sb. stále ještě existují mezi jednotlivými aktéry diametrálně odlišné představy o správném postupu, v důsledku čehož byl především klamán spotřebitel.

Předkládané dílo je jediným uceleným komentářem zákona o spotřebitelském úvěru zohledňujícím jeho novelizaci a zároveň jediným komentářem, který paralelně zohledňuje jak právní režim nového občanského zákoníku, tak právní úpravu platnou do 31. prosince 2013.

Přestože v souvislosti s přijetím nového civilního kodexu nebyl zákon č. 145/2010 Sb. přímo novelizován, nová obecná právní úprava má zcela bezprostřední dopad i na oblast upravenou tímto zvláštním zákonem. Jen namátkou připomeňme třeba odklon od tzv. absolutní neplatnosti právních úkonů ve prospěch relativní neplatnosti právních jednání, zvláštní pozornost věnovanou ochraně spotřebitele v souvislosti se závazky nebo rozlišování kategorií zajištění a utvrzení dluhů. Vedle smluv o spotřebitelském úvěru uzavíraných již za účinnosti nového občanského zákoníku však nelze opomenout ani ignorovat všechny smlouvy uzavřené do 31. prosince 2013, kterých je ostatně převažující většina, proto je na řadě míst zohledněna i předchozí právní úprava.

Občanský zákoník sám stále ještě budí vášně mezi svými příznivci a odpůrci a na zásadní soudní rozhodnutí, která vyloží některá jeho problematická ustanovení, si budeme muset ještě pár let počkat. To našťastí neplatí pro zákon o spotřebitelském

úvěru jako takový, který již byl opakovaně aplikován při rozhodovací činnosti soudů a v neposlední řadě i finančního arbitra. Na řadě míst je tak možné odkázat na známou i méně známou judikaturu, ať už s ní autor bez výhrad souhlasí, anebo je jiného právního názoru.

Ostatně právní názory autora samotného nejsou mnohdy nijak překvapivé. Vzhledem k tomu, že se dlouhodobě a soustavně věnuje přednáškové činnosti pro odbornou i laickou veřejnost, a to zejména právě v souvislosti s komentovaným zákonem, jsou jeho názory v příslušných kruzích známé a v minulosti již byly některé převzaty i v rádobě odborné literatury, aniž by byl řádně označen a citován zdroj. Stejně tak se ale šíří i různé nepřesné citace a tvrzení, jakým způsobem autor při různých příležitostech ta která ustanovení zákona vykládal. Těmto nepřesnostem má předkládaný komentář rovněž předejít a zajistit, že názory autora jsou jednoznačně zachyceny v písemné podobě.

Přijetí nového občanského zákoníku s sebou vedle některých zásadních změn v oblasti závazkového práva nese i určité novinky v oblasti odpovědnosti za škodu, které by za určitých okolností mohly dopadnout např. i na odbornou přednáškovou činnost či právě publikaci předkládaného díla. Kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, je povinen nahradit škodu, kterou způsobil neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti.

Autor tohoto komentáře si je vědom této skutečnosti a na tomto místě podotýká, že na některé instituty se mohou právní názory expertů lišit. V tomto díle jsou sice prezentovány jeho myšlenky, zároveň však vyzývá čtenáře ke kritickému zhodnocení každého předkládaného právního názoru. Zároveň jsou v díle citovány i názory jiných odborníků na oblast spotřebitelských úvěrů, případně dalších osob, které v této oblasti v nedávné době publikovaly. V konečném důsledku však je vždy ponecháno na čtenáři, pro který právní názor nalezne v právní úpravě, judikatuře tuzemských i evropských orgánů i další odborné literatury silnější oporu.

Závěrem pak nezbyvá než připomenout, že v nedávné době byla přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010. Jelikož byla tato směrnice založena v zásadě na velmi obdobných principech jako směrnice o smlouvách o spotřebitelském úvěru a na některých místech na tuto druhou jmenovanou směrnici výslovně odkazuje, lze předpokládat, že i její tuzemská transpozice, ať už bude legislativně technicky řešena jakkoliv, bude velmi obdobná stávající úpravě obsažené v zákoně č. 145/2010 Sb., ve znění zákona č. 43/2013 Sb. Tento komentář tak může posloužit i legislativci při přípravě správné transpozice, stejně jako při výkladu případné budoucí právní úpravy, dokud nebude vydán ucelený komentář.

To jsou však už úvahy *de lege ferenda* nad rámce aktuálně platné a účinné právní úpravy, které se předkládaný komentář z povahy věci věnuje především.

Praha 30. listopadu 2014

ZÁKON

č. 145/2010 Sb.

ze dne 21. dubna 2010

O SPOTŘEBITELSKÉM ÚVĚRU A O ZMĚNĚ NĚKTERÝCH ZÁKONŮ

Změna: 43/2013 Sb.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

SPOTŘEBITELSKÝ ÚVĚR

§ 1

Předmět úpravy

Tento zákon zpracovává příslušné předpisy Evropské unie¹⁾ a upravuje některá práva a povinnosti související se spotřebitelským úvěrem. Spotřebitelským úvěrem se rozumí odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba poskytovaná nebo přislíbená spotřebiteli věřitelem, nebo zprostředkovatelem.

¹⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

Směrnice Komise 2011/90/EU ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů.

K § 1

1. Úvodní ustanovení zákona o spotřebitelském úvěru pozitivně vymezuje předmět právní úpravy, kterým jsou některá práva a povinnosti související se spotřebitelským úvěrem. Současně toto ustanovení obsahuje legální definici spotřebitelského úvěru, podle které se spotřebitelským úvěrem rozumí odložená platba, půjčka, úvěr nebo jiná obdobná finanční služba poskytovaná nebo přislíbená spotřebiteli věřitelem nebo zprostředkovatelem. Spotřebitelský úvěr je tedy tímto zákonem definován

velmi široce. Pod jeho definici lze podřadit jak některé konkrétní smluvní typy, např. smlouvu o zápůjčce podle § 2390 a násl. obč. zák. nebo smlouvu o úvěru podle § 2395 a násl. obč. zák., kterým do 31. prosince 2013 odpovídaly smlouva o půjčce podle § 657 zák. č. 40/1964 Sb. či smlouva o úvěru podle § 497 a násl. obch. zák., tak smlouvy nepojmenované, které budou mít obdobný charakter, za předpokladu, že jednou smluvní stranou bude spotřebitel [viz komentář k § 3 písm. a)] a druhou věřitel [viz komentář k § 3 písm. b)], případně bude při sjednání spotřebitelského úvěru zapojen na straně věřitele nebo spotřebitele zprostředkovatel [viz komentář k § 3 písm. c) a k § 17]. Spotřebitelský úvěr sám o sobě však žádným konkrétním smluvním typem není. Je to pouze režim, který je třeba aplikovat v případě, že konkrétní smluvní vztah naplňuje znaky pozitivní definice § 1.

2. Podobný přístup lze najít například v zákoně č. 284/2009 Sb., o platebním styku, který je transpozicí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu a upravuje v § 74 a násl. mimo jiné „smlouvu o platebních službách“, která také není samostatným smluvním typem, ale jen režimem, který se uplatní v některých případech smlouvy o účtu podle § 2662 a násl. obč. zák. (dříve smlouva o běžném účtu podle § 708 a násl. obch. zák., případně za určitých okolností smlouva o vkladovém účtu podle § 716 a násl. obch. zák.), bude-li mít účet charakter platebního účtu, ale vedle toho může dopadat i na nejrůznější podoby smluv nepojmenovaných, v praxi označovaných např. jako „smlouva o vydání platební karty“ apod. Velmi specifická a přitom obecně známá finanční služba, kterou je úvěr, jež lze čerpat prostřednictvím kreditní karty, bývá zpravidla založena smlouvou o úvěru podle § 2395 a násl. obč. zák., má charakter smlouvy o platebních službách a ve většině případů má současně také charakter smlouvy o spotřebitelském úvěru.

3. Jelikož charakter spotřebitelského úvěru jako zvláštního režimu, a nikoliv samostatného smluvního typu podle názoru některých členů Legislativní rady vlády, nevyplýval jednoznačně z původně navrhovaného označení „smlouva o spotřebitelském úvěru“, které podle nich naopak evokovalo spíše konkrétní smluvní typ, používá zákon o spotřebitelském úvěru namísto toho poněkud šroubované označení „smlouva, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr“. Pro účely tohoto komentáře však bude v textu dále používáno zjednodušené označení „smlouva o spotřebitelském úvěru“.

4. Definice obsažená v § 1 byla zákonem č. 43/2013 Sb. upravena tak, aby bylo zřejmé, že představuje legální definici spotřebitelského úvěru pro celý právní řád. Spotřebitelským úvěrem je tedy vše, co splňuje materiální znaky vymezené v tomto zákoně jak po stránce objektivní, tedy věcné (v tomto případě zde vymezená finanční služba spočívající v poskytnutí nebo příslibení finančních prostředků druhé straně na určitou dobu), tak po stránce subjektivní, tedy osobní, kdy na jedné straně vystupuje spotřebitel a na druhé straně věřitel, případně zprostředkovatel.

5. Spotřebitelským úvěrem budou i smlouvy, v nichž věřitel, případně zprostředkovatel pouze příslibí spotřebiteli odložení platby či poskytnutí půjčky, úvěru nebo jiné obdobné finanční služby. Jako příklad takového příslibení přichází v úvahu

finanční záruka podle § 2029 a násl. obč. zák. Finanční záruka vzniká prohlášením výstavce v záruční listině, že uspokojí věřitele podle záruční listiny do výše určité peněžní částky, nesplní-li dlužník věřiteli určitý dluh, anebo splní-li se jiné podmínky určené v záruční listině. Je-li výstavcem banka, zahraniční banka nebo spořitelna a úvěrní družstvo, jedná se o bankovní záruku. Přestože v praxi není bankovní záruka běžně poskytována spotřebitelům ve smyslu § 3 písm. a), ve spíše výjimečných případech tomu tak být může. Poskytnutí bankovní záruky je obecně považováno za poskytnutí potenciálního úvěru, přičemž lze dovozovat, že k samotnému poskytnutí úvěru dochází tehdy, když banka plní z bankovní záruky a poskytne plnění beneficiantovi bankovní záruky a klient (dlužník) je následně v důsledku poskytnutého plnění povinen do určité doby splatit pohledávku. Poskytnutí bankovní záruky samozřejmě nebývá zadarmo, když klient je povinen platit poplatky spojené s vyhodnocením a posouzením žádosti o bankovní záruku či poplatky za poskytnutí bankovní záruky a následně také úroky z pohledávky banky vzniklé z důvodu poskytnutí plnění beneficiantovi, a to od jeho poskytnutí do splacení.

6. Smluvní vztah je spotřebitelským úvěrem, pokud splňuje pozitivní definici § 1 ve vazbě na definici jednotlivých pojmů obsaženou v § 3. Význam negativní definice v § 2 je pak takový, že na uvedený vztah se nebude aplikovat zákon o spotřebitelském úvěru. Mohou se však aplikovat jiné zákony, které o spotřebitelském úvěru hovoří – relevantní je např. § 1 zák. o finančním arbitrovi. Finanční arbitr tak je příslušný např. podle názoru Ministerstva financí publikovaného na jeho webových stránkách (Ministerstvo financí. *Spotřebitelský úvěr: Často kladené dotazy, otázka č. 25* [online]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/spotrebitelsky-uver/casto-kladene-dotazy>>) řešit spory ze všech spotřebitelských úvěrů, tedy i včetně takových, které jsou z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vyloučeny. Ke stejnému závěru ohledně působnosti finančního arbitra došel i autor tohoto komentáře (viz Vacek, L. *Novela zákona o spotřebitelském úvěru. Obchodněprávní revue*, 2013, č. 3, s. 77).

7. Samotný finanční arbitr však v této věci zastává stanovisko odlišné. V rozhodnutích publikovaných na svých internetových stránkách (usnesení finančního arbitra o zastavení řízení ze dne 28. února 2013 vydané pod evidenčním číslem 1574/2013 v řízení vedeném pod registračním číslem 96/SU/2013 a usnesení finančního arbitra o zastavení řízení ze dne 27. února 2013 vydané pod evidenčním číslem 1589/2013 v řízení vedeném pod registračním číslem 39/SU/2013) finanční arbitr dochází k závěru, že je příslušný řešit spory pouze z takových spotřebitelských úvěrů, které v době jejich sjednání nebyly vyloučeny z působnosti zákona upravujícího spotřebitelské úvěry, tedy v období od 1. ledna 2002 do 31. prosince 2010 z působnosti zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, a v období od 1. ledna 2011 spory týkající se spotřebitelských úvěrů, které nejsou podle § 2 vyloučeny z jeho působnosti.

8. Finanční arbitr ve svých usneseních o zastavení řízení dovozuje, že pokud by měl tuzemský zákonodárce v úmyslu stanovit příslušnost finančního arbitra nad

rámec povinnosti vyplývající pro Českou republiku z ustanovení čl. 24 CCD, musel by tak v souladu s ústavními principy demokratického státu učinit jinak, a to jasně a jednoznačně. Jelikož však toto tuzemský zákonodárce neučinil, s ohledem na zásadu právní jistoty i ústavně zakotvenou zásadu, že státní moc lze uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon, nemíni finanční arbitr účastníky sporu vystavit nebezpečí, že meritorní rozhodnutí ve věci vydané finančním arbitrem bude následně shledáno nicotným, neboť příslušnost finančního arbitra k rozhodnutí ve věci nebyla zákonem dána.

9. Zákon o spotřebitelském úvěru obsahuje pouze některá práva a povinnosti související se spotřebitelským úvěrem. Jiná práva a povinnosti mohou vyplývat jak z konkrétní úpravy jednotlivých smluvních typů ve výše zmiňovaných kodexech, tak z obecných ustanovení o závazcích obsažených v těchto kodexech (viz především ustanovení § 1810 a násl. obč. zák., případně § 52 a násl. zák. č. 40/1964 Sb., tedy zejména ustanovení § 55 a § 56 o nepřiměřených smluvních ujednáních), stejně jako z veřejnoprávních předpisů na ochranu spotřebitele (zde se jedná především o zákon o ochraně spotřebitele, upravující zejména zákaz nekalých obchodních praktik).

10. Jak je již z úvodního ustanovení zřejmé, zákon o spotřebitelském úvěru neupravuje pouze smluvní vztah samotný, ale též další povinnosti věřitelů a zprostředkovatelů v různých fázích smluvního vztahu se zvláštním zaměřením na fázi před uzavřením smlouvy, kdy dochází k nabízení nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru.

11. V souladu s článkem 48 odst. 3 Legislativních pravidel vlády odkazuje úvodní ustanovení zákona na směrnice, jejichž podstatná část je do zákona zapracována. Jedná se především o směrnici CCD a dále pak o směrnici Komise 2011/90/EU ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů.

12. Směrnice CCD prošla na evropské úrovni složitým legislativním vývojem, jak je patrné i z informací dostupných na internetových stránkách Evropské komise (viz <http://ec.europa.eu/consumers/rights/background_en.htm>). První návrh předložila Evropská komise Evropskému parlamentu a Radě v září 2002. Cílem návrhu bylo vytvoření podmínek pro skutečný vnitřní trh se spotřebitelským úvěrem, zajištění vysokého stupně ochrany spotřebitele a zlepšení jasnosti komunitární úpravy, která byla v té době obsažena ve třech směrnicích (vedle směrnice 87/102/EHS též v jejích novelách provedených směrnicí Rady 90/88/EHS a směrnicí Evropského parlamentu a Rady 98/7/ES). Rada (pro konkurenceschopnost) vedla politickou diskusi o návrhu v květnu 2003 a vyslovila mu podporu. Evropský parlament přijal své stanovisko v dubnu 2004 a navrhl v něm 152 změn. Evropská komise 108 z nich začlenila do modifikovaného návrhu ze dne 28. října 2004, který však byl dále doplněn na základě konzultací s členskými státy a vybranými dotčenými subjekty. Dne 13. října 2005 pak Evropská komise předložila revidovaný konsolidovaný text návrhu směrnice

o smlouvách o spotřebitelském úvěru. Následovalo několik dalších let náročného vyjednávání. Členským státům se podařilo dosáhnout shody na společné pozici Rady 20. září 2007. Po dalším více než ročním vyjednávání v rámci trialogů mezi Radou, Evropskou komisí a Evropským parlamentem se podařilo nalézt kompromis přijatelný pro všechny instituce. Evropský parlament schválil návrh směrnice ve druhém čtení na svém plenárním zasedání dne 16. ledna 2008 a Rada text formálně schválila dne 7. dubna 2008. Legislativní proces byl završen dne 22. května 2008 publikací finálního textu směrnice CCD v Úředním věstníku Evropské unie.

13. Při transpozici směrnice CCD některé členské státy (zejm. Velká Británie a Belgie) zjistily, že tzv. dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů obsažené ve směrnici CCD neodpovídají situaci na jejich trhu a u řady produktů vedou k zavádějícímu výsledku.

14. Evropská komise tak využila zmocnění obsaženého v článku 19 odst. 5 CCD na možnou změnu této části směrnice jednodušší legislativní procedurou a v průběhu roku 2011 iniciovala několik jednání tzv. komitologického výboru sestávajícího ze zástupců Komise a expertů členských států. Výsledkem činnosti tohoto výboru bylo přijetí směrnice Komise 2011/90/EU ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů.

15. Text směrnice CCD včetně její novely do značné míry předurčuje podobu zákona. Směrnice CCD totiž byla přijata v režimu tzv. „maximální harmonizace“ (viz čl. 22 odst. 1 CCD), což znamená, že v rozsahu působnosti směrnice nemohou členské státy přijmout odchylná, tedy ani mírnější, ale ani přísnější, ustanovení, než jaká obsahuje směrnice (podrobněji viz Vacek, L. Režim maximální harmonizace a jeho důsledky při transpozici směrnice o smlouvách o spotřebitelském úvěru. *Jurisprudence*, 2010, č. 7). Tím však není nikterak dotčena možnost členských států vztáhnout stejný či obdobný režim i na finanční služby, které jsou z působnosti směrnice samotné vyloučeny.

Z judikatury a rozhodovací praxe finančního arbitra:

1. Ustanovení zákona č. 40/1964 Sb. o promlčení nelze považovat za ustanovení na ochranu spotřebitele ve smyslu § 262 odst. 4, části první věty za středníkem, obč. zák. (**rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. července 2012, sp. zn. 32 Cdo 3337/2010, č. 135/2012 Sb. NS**)
2. Má-li smlouva o úvěru uzavřená mezi peněžním ústavem a fyzickou osobou charakter spotřebitelského úvěru podle zákona č. 321/2001 Sb., lze platně sjednat úrok z prodlení pouze do výše stanovené občanskoprávními předpisy. (**rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, pobočka v Táboře, ze dne 18. prosince 2008, sp. zn. 15 Co 707/2008**)
3. V důvodové zprávě k návrhu zákona č. 321/2001 Sb. je rovněž uvedeno, že vzhledem ke skutečnosti, že spotřebitelský úvěr může být sjednán v různých typech smluv, předkládaný návrh zákona upravuje zvláštní podmínky, které musí být, vedle podmínek obecně platných, respektovány vždy, je-li sjednána jakákoli smlouva obsahující závazek poskytnutí spotřebitelského úvěru. Pokud by byl vytvořen zvláštní typ úvěrové smlouvy, nevztahoval by se režim upravený směrnicí 87/102/EHS, o sblížování zákonů a dalších právních předpisů členských států týkajících se spotřebitelského úvěru, implementovanou do českého právního řádu na ostatní typy smluv, jimiž by

byl spotřebitelský úvěr sjednán. To by v praxi vedlo k možnosti poměrně snadného obcházení zákona. Věřitel, který by se chtěl vyhnout přísnějšímu režimu, by poskytl úvěr prostřednictvím jiného typu smlouvy. Účelu sledovaného předmětnou směrnicí by nebylo dosaženo, a nebyl by tak dosažen ani smysl sledovaný implementací práva Evropských společenství; spotřebitel by tudíž nebyl chráněn stejnou měrou, jako je chráněn v členských zemích Evropských společenství. **(rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. září 2005, č. j. 10 Ca 5/2004-27)**

4. Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednání spotřebitelského úvěru, je k občanskému zákoníku ve vztahu speciality.

Smlouvu o půjčce uzavřenou za platnosti tohoto zákona, pokud ta svým obsahem odpovídá ustanovení § 1 odst. 1 a § 2 tohoto zákona, je třeba pokládat za smlouvu o poskytnutí spotřebitelského úvěru bez zřetele na to, jak je v textu označena. **(usnesení Krajského soudu Ústí nad Labem ze dne 25. března 2003, sp. zn. 30 Co 118/2003)**

5. Skutečnost, že Smlouva o konzultaci a Klientská smlouva byly stranami sporu uzavřeny na samostatném listu, nelze podle názoru finančního arbitra s přihlédnutím k okolnostem jejich uzavření vnímat tak, že by mezi nimi nebyla žádná souvislost. Naopak, vzájemná souvislost těchto smluv je nejenom časová a místní, když oba smluvní vztahy jsou spojeny zejména co do jejich předmětu. Při zkoumání obsahu závazků smluvních stran, jak bude dále rozvedeno v tomto nálezu, pak finanční arbitr dospěl k závěru, že shora uvedené smlouvy byly uzavřeny za účelem získání, resp. poskytnutí, popř. zprostředkování spotřebitelského úvěru.

Finanční arbitr dovozuje, s ohledem na výše zmíněná ustanovení a přílohy Smlouvy o konzultaci a Klientské smlouvy, jejich obsahovou a časovou souvislost, nesrozumitelnost a vzájemná práva a povinnosti z nich vyplývající a pro průměrného spotřebitele obtížně rozeznatelná, že pokud měly být ze strany Navrhovatelky poskytnuty informace o její bonitě, platební morálce, závazcích, vlastnictví movitých a nemovitých věcí a zaplacení úplaty ve výši 6 500 Kč a povinností Instituce vyžádat si potřebné dokumenty, poskytnout a sdělit informace přímo či nepřímo související se spotřebitelským úvěrem a zhodnocení bonity klienta, lze se důvodně domnívat, že pro Navrhovatelku tvořila veškerá smluvní ujednání jeden celek, jehož cílem bylo získání finančních prostředků od Instituce. [...]

S přihlédnutím ke všem shora uvedeným skutečnostem dospěl finanční arbitr k závěru, že Instituce vystupovala ve zkoumaném smluvním vztahu v pozici věřitele při nabízení spotřebitelského úvěru. **(nález finančního arbitra ze dne 29. srpna 2013 vydaný pod evidenčním číslem 6913/2013 v řízení vedeném pod registračním číslem 137/SU/2012)**

6. Finanční arbitr z průběhu zákonodárského procesu i s přihlédnutím k poznámce pod čarou obsažené v zákoně o finančním arbitrovi proto dovozuje, že právní termín „spotřebitelský úvěr“, jako odkaz na platnou a účinnou právní úpravu v době přijetí Novely zákona o finančním arbitrovi, je třeba chápat ve smyslu, v němž je používán napříč zákonem č. 145/2010 Sb., resp. zákonem č. 321/2001 Sb., neboť posledně jmenovaný je přímým předchůdcem aktuálně účinné právní úpravy (zákon č. 145/2010 Sb. zrušil a nahradil zákon č. 321/2001 Sb.), která tento původně stručný právní předpis podstatným způsobem rozvinula. Zákon č. 321/2001 Sb. a zákon č. 145/2010 Sb. jsou jedinými předpisy, v nichž je možné nalézt nejen právní termín „spotřebitelský úvěr“ použitý ve formě legislativní zkratky, ale především pomocí negativního výčtu vymezenou skupinu smluvních vztahů, která této legislativní zkratce odpovídá. Podle názoru finančního arbitra zákonodárce použil poznámky pod čarou právě s úmyslem vymezit příslušnost finančního arbitra rozhodovat spory ze smluv o spotřebitelském úvěru spadajících do působnosti zákona č. 321/2001 Sb. nebo zákona č. 145/2010 Sb. **(usnesení finančního arbitra o zastavení řízení ze dne 28. února 2013 vydané pod evidenčním číslem 1574/2013 v řízení vedeném pod registračním číslem 96/SU/2013)**
7. Pokud by měl zákonodárce v úmyslu stanovit příslušnost finančního arbitra nad rámec povinností vyplývajících pro Českou republiku ze směrnice 2008/48/ES, musel by tak v souladu

s ústavními principy demokratického státu učinit jinak, a to jasně a jednoznačně. S ohledem na zásadu právní jistoty je finanční arbitr toho právního názoru, že nelze účastníky sporu vystavit nebezpečí, že meritorní rozhodnutí ve věci vydané finančním arbitrem bude následně shledáno nicotným, neboť příslušnost finančního arbitra k rozhodnutí ve věci nebyla zákonem dána. **(usnesení finančního arbitra o zastavení řízení ze dne 27. února 2013 vydané pod evidenčním číslem 1589/2013 v řízení vedeném pod registračním číslem 39/SU/2013)**

Související ustanovení:

§ 2 – výjimky z působnosti zákona, § 3 – vymezení některých pojmů

Související předpisy:

§ 2029, § 2390–2490 obč. zák., – § 497 obch. zák., – § 657 zák. č. 40/1964 Sb., – zák. o platebním styku, – zák. o finančním arbitrovi

Z literatury:

BERAN, J., DOLEŽALOVÁ, D., STRNADEL, D., ŠTĚPÁNOVÁ, A. *Zákon o platebním styku. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011.

MINISTERSTVO FINANCÍ. *Spotřebitelský úvěr: Často kladené dotazy* [online]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/spotrebitelsky-uver/casto-kladene-dotazy>>.

ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., HRÁDEK, J., VOJTEK, P., HAJN, P. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI (relativní majetková práva 2. část)*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník, I. a II. díl*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

VACEK, L. Režim maximální harmonizace a jeho důsledky při transpozici směrnice o smlouvách o spotřebitelském úvěru. *Jurisprudence*, 2010, č. 7.

VACEK, L. Novela zákona o spotřebitelském úvěru. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 3.

§ 2

(Výjimky z působnosti zákona)

Tento zákon se nevztahuje na odloženou platbu, půjčku, úvěr nebo jinou obdobnou finanční službu

a) poskytnutou pro účely bydlení, v níž je pohledávka zajištěna zástavním právem k nemovitosti a jejímž účelem je

1. nabytí vlastnického práva k nemovitosti, vypořádání vlastnických vztahů k nemovitosti nebo výstavba nemovitosti,
2. úhrada za převod členských práv a povinností v bytovém družstvu nebo nabytí účasti v jiné právnické osobě za účelem získání práva užívání bytu či rodinného domu,
3. změna stavby²⁾ nebo její připojení k veřejným sítím,
4. úhrada nákladů spojených se získáním půjčky, úvěru nebo jiné obdobné finanční služby s účelem uvedeným v bodech 1 až 3, nebo

5. splacení úvěru, půjčky nebo jiné obdobné finanční služby poskytnuté k účelům uvedeným v bodech 1 až 4, popřípadě 5,
- b) sjednanou v podobě nájmu věci nebo leasingu s výjimkou smluvních vztahů, u nichž je sjednáno právo nebo povinnost koupě předmětu smlouvy nebo jiná možnost nabytí vlastnického práva po uplynutí určité doby,
 - c) poskytnutou bez úroku a jakékoli úplaty,
 - d) sjednanou v podobě průběžného poskytování služby nebo dodávání zboží stejného druhu, za které spotřebitel může platit v průběhu jejich poskytování formou splátek,
 - e) s celkovou výší nižší než 5 000 Kč nebo vyšší než 1 880 000 Kč; částka 5 000 Kč se považuje za dosaženou též tehdy, je-li mezi tímž věřitelem a spotřebitelem uzavřeno v období 12 měsíců více smluv se stejným nebo obdobným účelem, přičemž se tento zákon vztahuje na smlouvu, kterou se dosáhne nebo přesáhne celková výše úvěru 5 000 Kč, a všechny následující smlouvy uzavřené v uvedeném období,
 - f) kterou zaměstnavatel poskytuje svým zaměstnancům jako vedlejší činnost s roční procentní sazbou nákladů nižší, než je roční procentní sazba nákladů spotřebitelských úvěrů obvykle nabízená na trhu, a která není obecně nabízena veřejnosti,
 - g) sjednanou s obchodníkem s cennými papíry nebo bankou, jejímž účelem je provedení operace s investičním nástrojem³⁾, přičemž obchodník s cennými papíry nebo banka jsou do této operace zapojeni,
 - h) v podobě bezplatného odložení platby stávajícího dluhu,
 - i) poskytovanou omezenému okruhu osob ve veřejném zájmu na základě jiného právního předpisu bezúročně nebo s úrokovými sazbami nižšími, než jsou sazby na trhu obvyklé,
 - j) při jejímž poskytnutí je věřiteli přenechána movitá věc a věřiteli nevzniká právo na vrácení peněz, nebo
 - k) která je obsažena ve smíru uzavřeném před soudem nebo jiným příslušným orgánem.

²⁾ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³⁾ § 3 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

K § 2

1. Zatímco § 1 obsahuje pozitivní výčet okruhu vztahů, na něž se vztahuje působnost zákona, § 2 vymezuje působnost zákona negativně. Obsahuje totiž okruh vztahů, které by jinak bylo možné pod pozitivní definici podřadit, ale které jsou z různých důvodů z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vyloučeny. Přestože většina vyloučených vztahů v zásadě vyplývá ze směrnice CCD, tyto výčty se zcela nepřekrývají. Jak je vysvětleno v komentáři k § 1, princip maximální harmonizace

nebrání členským státům Evropské unie vztáhnout působnost vnitrostátní úpravy transponující směrnici i na právní vztahy, které jsou z působnosti směrnice CCD vyloučené. Výslovně to stanoví bod 10 úvodních ustanovení směrnice CCD. Působnost vnitrostátního zákona tudíž může být širší, než je působnost směrnice, nemůže však být užší, tedy nemohou být z působnosti zákona vyloučeny vztahy, které jsou pokryty rozsahem působnosti směrnice CCD.

K písm. a) – hypotéky

2. V písmeni a) jsou z působnosti zákona vyloučeny finanční služby, u nichž jsou kumulativně splněny dvě podmínky. Především se musí jednat o finanční službu poskytnutou pro účely bydlení (přičemž samotný účel bydlení je následně ještě taxativně vymezen v navazujících pěti bodech) a pohledávka věřitele z tohoto závazku musí být zároveň zajištěna zástavním právem k nemovitosti.

3. Důvodem pro vyloučení těchto vztahů již z působnosti směrnice CCD byl především předpoklad evropských zákonodárců, že v brzké době po přijetí této směrnice bude přijata též speciální směrnice upravující hypoteční úvěry. K přijetí směrnice MCD však došlo až s mnohaletým zpožděním.

4. Oproti předchozí úpravě v § 1 odst. 2 písm. a) zák. č. 321/2001 Sb. došlo ke zpřísnění podmínek pro vyloučení z působnosti právní úpravy. Zatímco do 31. prosince 2010 k vyloučení z působnosti zákona č. 321/2001 Sb. postačovalo, že byl spotřebitelský úvěr poskytován na koupi, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti, od 1. ledna 2011 je nutné současně využití takové nemovitosti pro účely bydlení, aniž by zákon o spotřebitelském úvěru specifikoval, zda se jedná o bydlení přímo spotřebitele, který čerpá spotřebitelský úvěr, nebo bydlení jiné osoby, např. jeho příbuzného. Zde je tudíž třeba přisvědčit širšímu výkladu ve prospěch vyloučení takového vztahu z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru i v případě, kdy předmětnou nemovitost nebude k bydlení užívat přímo příslušný spotřebitel. Stejně tak je účel bydlení naplněn i v případě pozemku, který tvoří funkční celek s nemovitostí určenou k bydlení (např. garáž). Pokud by však účelem úvěru bylo pořízení garáže, která se nachází v bloku garáží, účel bydlení by naplněn nebyl a takový úvěr by nebyl z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vyloučen.

5. Druhou podmínkou, která nebyla zakotvena v zákoně č. 321/2001 Sb., ale nyní musí být splněna k vyloučení takového závazku z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru, je zajištění pohledávky zástavním právem k nemovitosti. Ohledně tohoto zajišťovacího prostředku nehraje roli, zda je zastavena nemovitost, v souvislosti s jejímž pořízením či rekonstrukcí je spotřebitelský úvěr čerpán. Musí se však vždy jednat o zástavní právo k nemovitosti. Pokud je zvolen jiný zajišťovací prostředek (např. zajišťovací převod vlastnického práva k nemovitosti podle § 2040 a násl. obč. zák. nebo ručení podle § 2018 a násl. obč. zák.), podmínka pro vyloučení z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru není splněna a takový závazek bude i v případě účelu na bydlení spotřebitelským úvěrem podle zákona o spotřebitelském úvěru, pokud nebude vyloučen z jiného důvodu než podle § 2 písm. a).

Stejně tak podmínka pro vyloučení z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru nebude naplněna, pokud jako zajišťovací prostředek bude použito zástavní právo, ovšem nikoliv k nemovitosti, ale k věci movité, např. v podobě zástavního práva k pohledávce z vkladu na účtu stavebního spoření (pouze na okraj lze v této souvislosti připomenout, že pohledávky jsou v pojetí občanského zákoníku považovány za věci movité nehmotné).

6. Ustanovení článku 2 odst. 2 písm. a) CCD by sice umožňovalo širší uplatnění výjimky i na další zajištění srovnatelné s „hypotékou“ (myšleno tedy zajištění zástavním právem k nemovitosti) běžně používané v příslušném členském státě Evropské unie, tuzemský zákonodárce však z důvodu právní jistoty obou smluvních stran a současně i z obavy z možného obcházení zákona a rozšiřování výluk z jeho působnosti volil přísnější formulaci a vyloučení režimu zákona o spotřebitelském úvěru umožnil jen u spotřebitelských úvěrů zajištěných zástavním právem k nemovitosti. K vyloučení závazku z režimu zákona o spotřebitelském úvěru tak nemůže vést použití žádného jiného zajišťovacího prostředku používaného v České republice.

7. Body 1 a 2 zahrnují obvyklé případy hypotečních úvěrů, tedy nabytí vlastnického práva k nemovitosti, vypořádání vlastnických vztahů k nemovitosti nebo výstavbu nemovitosti (zde terminologie zákona o spotřebitelském úvěru vychází ještě ze zákona č. 40/1964 Sb. a ne zcela respektuje nové pojetí nemovitosti zakotvené v § 498 obč. zák., vycházející ze zásady *superficies solo cedit*, tedy že stavby nacházející se na pozemku nejsou samostatnou věcí, ale jsou součástí pozemku, na němž se nacházejí), případně úhradu za převod členských práv a povinností v bytovém družstvu nebo nabytí účasti v jiné právnické osobě za účelem získání práva užívání bytu či rodinného domu.

8. Složitější situace nastává u úvěrů na rekonstrukci nemovitosti. Výraz „změna stavby“ uvedený pod bodem č. 3 je nepochybně užší než výrazy „oprava“ nebo „údržba“ nemovitosti použité v § 1 odst. 2 písm. a) zák. č. 321/2001 Sb. a je třeba ho vykládat v souladu se zákonem č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), na který ostatně odkazuje též poznámka pod čarou č. 2. Co se rozumí změnou stavby, je definováno v § 2 odst. 5 a 6 stavebního zákona. Změnou dokončené stavby je a) nástavba, kterou se stavba zvyšuje, b) přístavba, kterou se stavba půdorysně rozšiřuje a která je vzájemně provozně propojena s dosavadní stavbou, c) stavební úprava, při které se zachovává vnější půdorysné i výškové ohraničení stavby; za stavební úpravu se považuje též zateplení pláště stavby. Změnou stavby před jejím dokončením se rozumí změna v provádění stavby oproti jejímu povolení nebo dokumentaci stavby ověřené stavebním úřadem.

9. Samotný pojem „stavební úprava“ není ve stavebním zákoně nijak blíže vymezen. Zároveň to je pojem, který používaly nebo používají i jiné právní předpisy, např. dříve zák. č. 40/1964 Sb. v § 694 zapovídal nájemci provádět v bytě stavební úpravy nebo jiné podstatné změny bez souhlasu pronajímatele, nyní § 2250 obč. zák. umožňuje zvýšení nájemného v návaznosti na stavební úpravy provedené pronajímatelem. Za stavební úpravu se považuje každá změna stavebního nebo funkčního uspořádání

bytu. Tradičně se tak posuzují zavádění a změna vodovodního, elektrického, plynového vedení, zazdívání oken, vysekávání děr do komína, odstraňování nebo zřizování příček. Jako stavební úpravu je nutno posoudit např. změnu bytového jádra (např. nejčastěji v podobě jeho vyzdění namísto umakartových stěn) nebo výměnu oken. Naopak se za stavební úpravu dlouhodobě nepovažuje instalace venkovní antény, ani satelitní (viz např. Hulmák, M. In Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník, II. díl*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2004).

10. Kritériem pro posouzení, zda něco je či není stavební úpravou, není potřeba veřejnoprávního oprávnění k takovému zásahu, ať již ve formě stavebního povolení, nebo i jen povinnosti ohlášení, ale již samotný materiální obsah takového zásahu do stavby. Stavební úpravou na druhou stranu nejsou pouhé udržovací práce. Z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru tak není vyloučen jakýkoliv úvěr na rekonstrukci nemovitosti, ale pouze takový, který splňuje zde uvedené podmínky.

11. Mezi náklady uvedené pod bodem 4 spojené se získáním půjčky, úvěru nebo jiné obdobné finanční služby budou patřit např. náklady na znalecký posudek oceňující nemovitost atp.

12. Z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru jsou pak dále pod bodem 5 vyloučeny finanční služby, jimiž se refinancují finanční služby uvedené v bodech 1 až 4, výslovně vyloučeny jsou však také případy opakovaného refinancování takového úvěru, a to bez ohledu na to, zda k refinancování úvěru dochází u stejného nebo jiného věřitele. V případě konsolidace úvěrů, kdy několik předcházejících spotřebitelských úvěrů je zpravidla předčasně splaceno z prostředků získaných novým spotřebitelským úvěrem získaným za výhodnějších podmínek (např. z hlediska úrokové sazby nebo s ohledem na výši měsíční splátky), by k vyloučení nového úvěru z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru došlo jen tehdy, pokud by všechny nahrazované úvěry byly z jeho působnosti podle § 2 písm. a) vyloučeny. Pokud by však byl současně nahrazován předchozí vyloučený hypoteční úvěr a nevyloučený spotřebitelský úvěr, nový spotřebitelský úvěr by nebyl z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vyloučen.

K písm. b) – leasing

13. V písmeni b) jsou vyloučeny z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru finanční služby, které mají charakter nájmu věci (viz smlouvu o nájmu podle § 2201 obč. zák., resp. dříve smlouvu o nájmu podle § 663 a násl. zák. č. 40/1964 Sb., smlouvu o nájmu dopravního prostředku dle § 630 a násl. obch. zák.) nebo leasingu (jako zvláštní smluvní typ v občanském zákoníku podobně jako dříve v zákoně č. 40/1964 Sb. či obchodním zákoníku neupravený), s výjimkou smluvních vztahů, u nichž je sjednáno právo nebo povinnost koupě předmětu smlouvy nebo jiná možnost nabytí vlastnického práva.

14. Povahou leasingu jako spotřebitelského úvěru se opakovaně zabývaly soudy ve správním soudnictví již za účinnosti zák. č. 321/2001 Sb. – viz např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. září 2005, č. j. 10 Ca 5/2004-27, rozsudek

Nejvyššího správního soudu ze dne 17. května 2007, č. j. 2 As 85/2006-79 nebo rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. listopadu 2007, č. j. 6 As 19/2006-66. V těchto rozhodnutích se správní soudy jednotně a opakovaně zabývaly ekonomickým pojetím leasingu a jeho právní kvalifikací. Leasing lze po ekonomické stránce definovat jako finanční produkt umožňující financovat pořízení (zpravidla) movité věci. Podstata leasingové smlouvy spočívá v tom, že jedna strana za úplaty poskytne druhé straně (tzv. leasingovému nájemci) jím vybraný předmět do užívání. Leasing je tak charakterizován především vazbou na financovaný předmět. Zpravidla se dále dělí na tzv. finanční a operativní leasing.

15. Při finančním leasingu je financovaný předmět po celou dobu majetkem financující (leasingové) společnosti a teprve na konci leasingu přechází vlastnictví na zákazníka. Vlastnictví předmětu financování významně snižuje riziko leasingové společnosti. Riziko odcizení nebo zničení při havárii je kryto (většinou povinným) pojištěním. Operativní leasing se od finančního leasingu liší zejména tím, že předmět nájmu zůstává ve vlastnictví leasingové společnosti i po skončení závazku.

16. Oproti tradičnímu způsobu úvěrování, kdy financující instituce poskytuje jiné osobě peněžní prostředky k nákupu nové věci, při leasingu jí svěřuje věc k bezprostřednímu využití. Leasing je tedy v podstatě pronájem movité či nemovité věci za pevně sjednané měsíční nájemné. Přestože se v různých právních předpisech označení „leasing“, případně „finanční leasing“, objevuje [viz např. § 8 odst. 1 zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, § 1 písm. h) zákona č. 219/1995 Sb., devizový zákon, nebo zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů] a v některých je pro účely zákona i definován (viz např. § 28 odst. 3 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví), obecně pro účely celého právního řádu České republiky samotný pojem „leasing“ definován není. V praxi jsou leasingové smlouvy zahrnovány pod tzv. nepojmenované smlouvy a o leasingu se mluví jako o finančním pronájmu s následnou koupí najaté věci.

17. Po zohlednění všech těchto ekonomických i právních skutečností za účinnosti zákona č. 321/2001 Sb. správní soudy opakovaně došli k závěru, že pod legislativní zkratku „spotřebitelský úvěr“ je nutno zahrnout i finanční leasing.

18. Ke stejnému závěru ohledně podřazení tzv. finančního leasingu, při jehož skončení může vlastnické právo k věci přejít na spotřebitele, pod režim zákona o spotřebitelském úvěru lze dojít i za současné právní úpravy. Naopak operativní leasing, u nějž i po skončení smluvního vztahu zůstává předmět leasingu ve vlastnictví jeho poskytovatele – leasingové společnosti, je i nadále z režimu zákona o spotřebitelském úvěru vyloučen.

19. S ohledem na případy obcházení zákona bylo komentované ustanovení novelizováno a výjimka zúžena. Už původní znění § 2 písm. b) účinné od 1. ledna 2011, vylučující z působnosti zákona „úvěr, půjčku nebo jinou obdobnou finanční službu sjednanou v podobě nájmu věci nebo leasingu, u nichž není sjednáno právo nebo povinnost koupě předmětu smlouvy po uplynutí určité doby“, bylo přísnější než text článku 2 odst. 2 písm. d) CCD, podle nějž se směrnice nevztahuje

na „smlouvy o pronájmu nebo leasingové smlouvy, u kterých není stanovena povinnost odkupu předmětu smlouvy ani ve smlouvě samotné, ani v jiné samostatné smlouvě; má se za to, že povinnost existuje, pokud o tom rozhoduje jednostranně věřitel“, neboť s ohledem na konstrukci práv a povinností ve smlouvách o operativním leasingu možnost získání věci do vlastnictví nebývá v takových smlouvách v České republice sjednána jako „povinnost koupě“, ale častěji jako „právo koupě“, přičemž spotřebitelské úvěry mající formu finančního leasingu mají být směrnicí CCD, a tudíž i transponující vnitrostátní úpravou, upraveny. Při vědomí citovaného znění § 2 písm. b) někteří věřitelé změnili, v úmyslu vymanit se z režimu zákona o spotřebitelském úvěru, své leasingové smlouvy tak, že v nich nepřiznali spotřebiteli výslovné právo na koupi předmětu leasingu po uplynutí stanovené doby, ale jen „možnost pronajímatele / poskytovatele leasingu“ tuto věc spotřebiteli ke koupi nabídnout. Aby nebylo možné zákon o spotřebitelském úvěru tímto způsobem obcházet, novela v podobě zákona č. 43/2013 Sb. nejen formulačně upravila text vyjímající některé vztahy z režimu zákona o spotřebitelském úvěru, ale zejména výjimku rozšířila i o jakoukoliv „jinou možnost nabytí vlastnického práva“.

K písm. c) – bezúročné půjčky

20. Podle důvodové zprávy bylo záměrem písmene c) vyloučit z působnosti zákona též půjčky a jiné finanční služby poskytnuté bezúročně a bez jakékoliv úplaty. Tuzemský zákonodárce volil oproti směrnici CCD relativně restriktivní přístup a z důvodu právní jistoty se rozhodl nevyužít možnost danou článkem 2 odst. 2 písm. f) CCD a do působnosti zákona zahrnul též finanční služby splatné do 3 měsíců, u nichž se platí pouze zanedbatelné poplatky. V původním znění zákona o spotřebitelském úvěru byla použita spojka „nebo“, jejíž gramatický výklad mohl svádet k mylnému závěru, že by k vyloučení finanční služby z působnosti zákona stačilo splnění jedné z uvedených podmínek. Samotná důvodová zpráva k zákonu o spotřebitelském úvěru však jednoznačně naznačovala, že spojku „nebo“ bylo nutné vykládat v poměru slučovacím, tedy že k vyloučení z působnosti zákona musí být finanční služba poskytnutá zcela bezplatně (neplatí se ani úrok, ani žádné poplatky). Z opatrnosti zákonodárce zákonem č. 43/2013 Sb. nahradil spojku „nebo“ spojkou „a“, aby jakýkoliv odlišný výklad nebyl připuštěn ani v teoretické rovině. Po věcné stránce však citovaná novela žádnou změnu nepřinesla, neboť takto bylo nutné citované ustanovení vykládat i v předchozím znění.

21. Za zjevné obcházení zákona by bylo možné považovat případy, kdy spotřebitel sice formálně podle smlouvy získá od věřitele určitou částku (např. 20 000 Kč) a tutéž částku se zavazuje vrátit, ale ve skutečnosti získá od věřitele méně peněz (např. jen 15 000 Kč). Obdobně by bylo možné obcházení zákona spatřovat i v takovém jednání, kdy podle smlouvy spotřebitel formálně získá od věřitele 20 000 Kč, tuto částku spotřebitel od věřitele získá i fyzicky a opět právě částku celou, případně rozloženou do splátek, má věřiteli vrátit, pokud jsou současně i s nepatrným prodloužením spotřebitele se splácením takového závazku spojeny tak vysoké sankce, že

z původního bezplatného závazku může i při krátkém prodloužení spotřebiteli vzniknout dluh v mnohonásobné výši, než kolik si původně půjčil (např. částku přesahující 100 000 Kč). V takovém případě lze mít totiž pochybnosti o tom, že smluvní sankce jsou skutečně jen paušalizovanou náhradou škody a nástrojem motivace spotřebitele ke splacení, ale zejména v případě, kdy při posouzení úvěruschopnosti spotřebitele s odbornou péčí bylo nebo mělo být zřejmé, že nebude schopen ani tento bezplatný úvěr splácet, se fakticky jedná o podnikání věřitele založené na výnosech ze smluvních sankcí. Současně lze mít v těchto případech pochybnost i o souladu smluvních sankcí s dobrými mravy.

K písm. d) – zálohové platby

22. V písmeni d) jsou z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vyloučeny průběžně poskytované služby nebo dodání zboží stejného druhu, za které může spotřebitel platit v průběhu jejich poskytování formou splátek.

23. Bude se tak jednat především o dodávky vody, zemního plynu, elektrické energie, telekomunikační služby, předplatné novin či časopisů a jiné obdobné služby, které jsou placené formou záloh. Tyto vztahy budou z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vyloučeny bez ohledu na to, zda jsou po skončení určitého kalendářního období (měsíc, čtvrtletí, rok) takové zálohy zúčtovány a spotřebiteli je případně vrácen přeplatek za nečerpané služby nebo neodebrané zboží anebo zda průběžně placená splátka plně odpovídá čerpané službě (měsíční placení pojistného apod.), takže k žádnému zúčtování nedochází.

24. Samotné průběžné splácení by nemělo povahu odložené platby, pokud mu odpovídá také průběžné poskytování služby nebo dodávka zboží. Za odloženou platbu by tak bylo možné považovat nejvýše „nedoplatek“, který se objevil při zúčtování poskytovaných služeb na konci příslušného období. Jelikož však s takovým nedoplatkem zpravidla nebývá spojeno žádné navýšení, byly by takovéto služby vyloučeny z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru již podle § 2 písm. c).

K písm. e) – finanční práh a strop

25. Zákon ze své působnosti v písmeni e) vylučuje finanční služby, jejichž celková výše je nižší než 5 000 Kč nebo naopak vyšší než 1 880 000 Kč. Tyto částky byly dány přepočtem příslušných částek stanovených v čl. 2 odst. 2 písm. c) CCD (200 eur, 75 000 eur) postupem stanoveným v čl. 28 CCD.

26. Účelem dolní hranice je vyloučit z působnosti směrnice CCD, resp. zákona o spotřebitelském úvěru, bagatelní finanční služby, u nichž nehrozí citelný zásah do finanční situace spotřebitele, který tak nevyžaduje zvýšenou ochranu, ale naopak stanovení řady povinností věřitele by mohlo takovéto produkty relativně prodražit. Hranice 5 000 Kč byla převzata již z předchozí právní úpravy obsažené v § 1 odst. 2 písm. e) zák. č. 321/2001 Sb., je však třeba si uvědomit, že tato hranice nebyla výsledkem širších socioekonomických úvah, ale byla v této výši při projednání zák. č. 321/2001 Sb. stanovena až v důsledku přijetí jednoho z několika

pozměňovacích návrhů v Poslanecké sněmovně (alternativně byl předložen i pozměňovací návrh na 4 000 Kč), když původní vládní návrh zákona přepokládal hranici 2 000 Kč.

27. Stanovením horní hranice jsou naopak z působnosti zákona vyňaty finanční služby určené fyzickým osobám, které sice také jsou *per definitionem* spotřebiteli, nicméně podle názoru zákonodárce nevyžadují zvláštní ochranu, neboť v případě čerpání úvěru v řádu jednotek milionů Kč či vyšším (např. na pořízení luxusního automobilu nebo jachty) lze přepokládat, že taková osoba si své zájmy bude umět dostatečně ohlídat sama, včetně případného využití služeb právníka při sjednávání takového smluvního vztahu.

28. Jelikož předchozí praxe dozorového orgánu zaznamenala případy, kdy byly opakovaně poskytovány úvěry ve výši 4 999 Kč, tedy jen těsně nedosahující minimální hranice 5 000 Kč stanovené § 1 odst. 2 písm. e) zák. č. 321/2001 Sb., snažil se zákonodárce těmito případy zamezit tím, že pro účely dolní hranice se počítají celkové výše smluv uzavřených mezi tímž věřitelem a spotřebitelem v období 12 měsíců se stejným nebo obdobným účelem, přičemž se počítají finanční služby, které by jinak byly spotřebitelským úvěrem, pokud by celková výše úvěru dosáhla hranice 5 000 Kč, a dále též finanční služby, které spotřebitelským úvěrem jsou, jelikož stanovenou hranici přesáhly.

29. Období 12 měsíců je třeba posuzovat nikoliv jako jeden kalendářní rok, ale vždy jako období 12 měsíců nazpět od okamžiku, kdy je příslušná posuzovaná smlouva uzavřena. Za spotřebitelské úvěry se stejným nebo obdobným účelem lze považovat i bezúčelové úvěry, kde stejný účel je dán právě tím, že žádný účel není sjednán.

30. Celkovou výši spotřebitelského úvěru je třeba rozumět podle § 3 písm. k) souhrn všech částek, jež jsou dány spotřebiteli k dispozici. Jako obcházení zákona by však bylo nutné posuzovat případy, kdy by byl se spotřebitelem účelově sjednán úvěrový rámec v řádu milionů Kč, ačkoliv spotřebitel sháněl na financování svých potřeb částku v řádu desítek tisíc Kč, přičemž by následně i fakticky čerpal a splácel pouze desítek tisícový úvěr, jakkoliv mu zdánlivě byla dána k dispozici částka mnohem vyšší.

31. Novela č. 43/2013 Sb. sice do textu písmene e) zasáhla, nepřinesla však žádnou věcnou změnu, ale jen formulační zpřesnění.

K písm. f) – zaměstnanecké půjčky

32. Pod písmenem f) jsou z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vyloučeny finanční služby, které poskytuje zaměstnavatel svým zaměstnancům. Tyto finanční služby však musí mít povahu vedlejší činnosti zaměstnavatele. Kumulativně musí být splněna podmínka nižší roční procentní sazby nákladů (RPSN) takové finanční služby, než jaká je RPSN u spotřebitelských úvěrů obvykle nabízených na trhu. V neposlední řadě se pak musí jednat o finanční služby, které nejsou běžně nabízeny veřejnosti.

33. Z uvedeného vyplývá, že je vyloučena aplikace tohoto ustanovení na zaměstnanecké úvěry poskytované bankami, spořitelními a úvěrovými družstvy nebo jinými nebankovními poskytovateli úvěrů, kde je tato činnost hlavní činností příslušné osoby. I zde je však nutné mít na paměti, že v případě, že by poskytování úvěrů zaměstnancům zaměstnavatelem nevykazovalo znaky podnikání, pak by takové poskytování úvěrů bylo z působnosti zákona vyloučeno, a to i tehdy, pokud by úvěry byly poskytovány za tržní ceny. Podrobněji výklad k § 3 písm. b). Na první pohled však není zcela zřejmé, na jaké produkty nebo osoby dopadá poslední podmínka „obecného nabízení veřejnosti“, neboť pokud by zaměstnavatel podnikatelsky spotřebitelské úvěry veřejnosti poskytoval, musel by disponovat příslušným veřejnoprávním oprávněním a pravděpodobně by se jednalo o jeho hlavní podnikatelskou činnost. V praxi si však pravděpodobně lze představit některé podnikatele, jejichž hlavní předmět činnosti je zcela odlišný, ale kteří v rámci některých doplňkových služeb zákazníkům na podporu vlastní podnikatelské činnosti poskytují i spotřebitelské úvěry, přičemž tato doplňková činnost je zcela zanedbatelná oproti jejich hlavní činnosti. Tito podnikatelé pak mohou poskytovat spotřebitelské úvěry v rámci zaměstnaneckých benefitů i vlastním zaměstnancům (nákup automobilu na výhodné splátky apod.).

34. Podmínkou vyloučení z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru je, aby zaměstnavatel takovéto půjčky sám poskytoval. Pokud zaměstnavatel vystupuje pouze v pozici zprostředkovatele [ať již ve smyslu § 3 písm. c), nebo v širším smyslu], který pro své zaměstnance pouze zprostředkoval výhodný spotřebitelský úvěr u některého z věřitelů, takový smluvní vztah je spotřebitelským úvěrem plně spadajícím do režimu zákona o spotřebitelském úvěru.

35. Nižší RPSN než obvykle nabízenou na trhu je potřeba posuzovat nikoliv obecně, ale v závislosti na konkrétních parametrech finanční služby, tedy především její výši a době trvání, účelu a případném požadovaném zajištění.

K písm. g) – půjčka na operace s cennými papíry

36. Písmeno g) vylučuje z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru především tzv. maržové obchody uzavírané mezi obchodníkem s cennými papíry a zákazníkem. Zákazník při tomto druhu obchodů platí pouze zálohu na nákup cenných papírů ve výši okolo 20 či 25 %, přičemž zbylou část prostředků potřebných na jejich nákup poskytne jako úvěr z vlastních zdrojů obchodník s cennými papíry. Nakoupené cenné papíry pak zároveň slouží jako zajištění pohledávky obchodníka s cennými papíry. Pokud hodnota vlastních zdrojů zákazníka v důsledku poklesu ceny cenných papírů klesne pod určitou hranici, vyzve obchodník s cennými papíry zákazníka, aby prostředky na svém účtu doplnil, a to buď hotovostí, nebo cennými papíry. Jestliže tak zákazník neučiní, obchodník s cennými papíry může zákaznické cenné papíry prodat a prostředky získané z prodeje cenných papírů použít k uhrazení dluhu, který vůči němu zákazník má. Jedná se o rizikový druh obchodů, při nichž v důsledku pákového efektu může zákazník s relativně nízkou investicí zaznamenat zisk či

ztrátu v řádu desítek procent investovaných prostředků. Ochranu zákazníka v těchto případech dostatečným způsobem zajišťuje zákon o podnikání na kapitálovém trhu, jehož ustanovení o jednání obchodníka s cennými papíry se zákazníky vycházejí především ze směrnice MiFID. Pojem „operace s investičním nástrojem“ je nutno vykládat v intencích § 4 odst. 3 písm. b) z. p. k. t., který za doplňkovou investiční službu považuje poskytování úvěru nebo půjčky zákazníkovi za účelem umožnění obchodu s investičním nástrojem, na němž se poskytovatel úvěru nebo půjčky podílí. Pojmem „obchod“ je nutné rozumět nákup/prodej investičního nástroje, nikoliv jakoukoliv další investiční službu (např. pouhou úschovu cenného papíru, při které k žádnému obchodování nedochází). Komentované ustanovení § 2 písm. g) a § 4 odst. 3 písm. b) z. p. k. t. tak shodně dopadají jen na účelové úvěry, jejichž poskytnutí následně umožní zákazníkovi obchod s investičním nástrojem. Současně je nutné, aby se na tomto obchodu podílel věřitel – obchodník s cennými papíry.

K písm. h) – bezplatné odložení splátky dluhu

37. Text písmene h), které z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vylučuje finanční službu spočívající v bezplatném odložení platby stávajícího dluhu, působí sice s ohledem na existenci § 2 písm. c), který z působnosti zákona vylučuje finanční službu poskytnutou bez úroku a jakékoli úplaty (viz výklad výše), poněkud nadbytečně, zákonodárce však považoval za důležité výslovně zdůraznit, že tento typ dohody o odložení splátek je z působnosti zákona zcela vyloučen (srov. výklad k § 22 odst. 3).

38. Podmínkou aplikace tohoto ustanovení je skutečnost, že již nějaký dluh mezi spotřebitelem a podnikatelem existuje, přičemž pro vyloučení z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru není rozhodné, zda se spotřebitel již dostal do prodlení, anebo se k němu teprve schyluje.

39. Bezplatnost je třeba vykládat restriktivně v tom smyslu, že odložení splatnosti dluhu není spojeno s nárokem na žádné navýšení nebo poplatek ze strany podnikatele. Pokud však již platně vznikl podnikateli nárok na zaplacení smluvní pokuty nebo úroku z prodlení, není tím bezplatnost dohody o odložení splátek vyloučena.

K písm. i) – půjčky ve veřejném zájmu

40. Pod písmenem i) jsou vyloučeny finanční služby, u nichž musí být kumulativně splněno hned několik podmínek. Předně musí být poskytovány ve veřejném zájmu na základě jiného právního předpisu, přičemž okruh adresátů musí být omezený. Dále zákon o spotřebitelském úvěru stanoví parametry finanční služby samotné, kdy je třeba, aby byla poskytována bezúročně či s úrokovými sazbami nižšími, než jsou sazby obvyklé na trhu. Kromě různých povodňových půjček zmiňovaných v důvodové zprávě si lze představit též další sociální půjčky poskytované např. zaměstnavatelem podle § 11 vyhlášky Ministerstva financí č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb. Podle tohoto ustanovení může zaměstnavatel, který

je organizační složkou státu, státní příspěvkovou organizací nebo příspěvkovou organizací zřízenou územním samosprávným celkem, na základě písemné smlouvy poskytnout zaměstnanci k překlenutí tíživé finanční situace bezúročnou půjčku nejvýše 20 000 Kč nebo 50 000 Kč v případech postižení živelní pohromou, ekologickou nebo průmyslovou havárií na územích, na kterých byl vyhlášen nouzový stav, se splatností do 5 let od uzavření smlouvy o půjčce.

41. V případě finančních služeb poskytnutých za úplatu je nutné úrokové sazby, které musí být nižší než sazby na trhu obvyklé, posuzovat nikoliv obecně, ale vždy v závislosti na konkrétních parametrech finanční služby, tedy především její výši a době trvání, účelu a případném požadovaném zajištění.

K písm. j) – zastavárny

42. Zákon o spotřebitelském úvěru se rovněž nevztahuje na finanční služby, při jejichž poskytnutí je věřiteli přenechána movitá věc a věřiteli nevzniká právo na vrácení peněz. Ačkoliv tedy jazykové vyjádření textu § 2 písm. j) volí trochu jiná slova, jeho obsah je nutné podle důvodové zprávy vykládat v souladu s čl. 2 odst. 2 písm. k) CCD v tom smyslu, že vylučuje z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru finanční služby uzavírané při provozování činnosti zastaváren. Formulace je výsledkem diskusí na Komisi pro soukromé právo Legislativní rady vlády, přičemž zohledňuje fakt, že samotný smluvní typ, který je v zastavárnách uzavírán, není „zástavní smlouva“, jak by se mohlo laicky zdát, ale zpravidla spíše kupní smlouva s výhradou zpětné koupě, případně zajišťovací (fiduciární) převod vlastnického práva.

43. S ohledem na povahu těchto služeb, kdy v případě prodlení spotřebitele s vrácením poskytnutých finančních prostředků nebývají spojeny žádné další sankce s výjimkou rizika, že věc, která byla ponechána u provozovatele zastavárny, bude prodána další osobě (tedy omezuje se odpovědnost dlužníka pouze na „zastavenou“ věc), nepovažoval ani evropský, ani tuzemský zákonodárce za nutné vztahovat stejnou úroveň ochrany i na spotřebitele, který takovýmto způsobem čerpá finanční prostředky.

44. Toto ustanovení naopak nedopadá na „běžné“ smlouvy o spotřebitelském úvěru, které jsou zajištěny zástavním právem, a to ani v případě, kdy by se jednalo o zástavní právo k movité věci, která byla současně předána věřiteli. V takovém případě by totiž nebylo dotčeno právo věřitele na vrácení poskytnutých peněžních prostředků. Nejsou-li tak vyloučeny z jiného důvodu, spadají takové smlouvy plně do režimu zákona o spotřebitelském úvěru.

K písm. k) – soudní a jiný smír

45. Konečně § 2 písm. k) vylučuje z působnosti zákona finanční službu obsaženou ve smíru uzavřeném před soudem nebo jiným příslušným orgánem. Zpravidla se nebude jednat o půjčku či úvěr, ale spíše dohodu o splátkovém kalendáři, tedy řečeno terminologií zákona „odloženou platbu“. Uzavření smíru před soudem je upraveno v § 99 o. s. ř. Jiným příslušným orgánem může být např. rozhodce či rozhodčí

soud. Ustanovení § 24 z. r. ř. také ukládá rozhodcům působit během řízení na strany, aby se dohodly na smírném vyřešení sporu, přičemž na žádost stran lze smír uzavřít ve formě rozhodčího nálezu.

46. Za příslušný orgán bude možné považovat i správní orgány, které jsou oprávněné řešit soukromoprávní spory, postupující při tom podle správního řádu, jehož ustanovení § 141 odst. 8 také umožňuje uzavření smíru mezi účastníky ve sporném řízení. Bude sem tak patřit např. Český telekomunikační úřad řešící spory mezi osobou vykonávající komunikační činnost a účastníkem, popř. uživatelem podle § 129 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích.

47. Dalším příslušným orgánem je finanční arbitr řešící podle zákona o finančním arbitrovi spory mezi poskytovatelem platebních služeb a uživatelem platebních služeb při poskytování platebních služeb, spory mezi vydavatelem elektronických peněz a držitelem elektronických peněz při vydávání a zpětné výměně elektronických peněz, od 1. července 2011 spory mezi věřitelem nebo zprostředkovatelem a spotřebitelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru a spory mezi investičním fondem, investiční společností nebo zahraniční investiční společností, obchodníkem s cennými papíry nebo investičním zprostředkovatelem a spotřebitelem při kolektivním investování prostřednictvím standardního fondu nebo speciálního fondu, který shromažďuje peněžní prostředky od veřejnosti. V neposlední řadě od 1. listopadu 2013 sem patří spory mezi pojišťovnou nebo pojišťovacím zprostředkovatelem a zájemcem o pojištění, pojistníkem, pojištěným, oprávněnou osobou nebo obmyšleným při nabízení, poskytování nebo zprostředkování životního pojištění a od stejného data i spory mezi provozovatelem směnárenské činnosti a zájemcem o provedení směnárenského obchodu nebo osobou, se kterou byl směnárenský obchod proveden.

48. Přestože to však § 141 odst. 8 spr. řádu výslovně umožňuje a přestože § 1 odst. 3 zák. o finančním arbitrovi finančního arbitra k úsilí o smírné vyřešení sporu výslovně zavazuje, v praxi ke schvalování smíru mezi stranami sporu finančním arbitrem zpravidla nedochází. V případě, že ke smíru mezi stranami dojde, v řízení vedeném před finančním arbitrem se takový smír projeví tím, že navrhovatel vezme svůj návrh na zahájení řízení zpět a finanční arbitr následně řízení zastaví podle § 66 odst. 1 písm. a) spr. řádu. O smírném vyřešení sporu lze hovořit i tehdy, kdy instituce navrhovatele plně kompenzuje v rozsahu nároku uplatněného u finančního arbitra, nicméně k následnému zpětvzetí návrhu ze strany navrhovatele nedošlo. V takovém případě při prokázání plné kompenzace navrhovatele ze strany instituce finanční arbitr řízení zastaví pro bezpředmětnost podle § 66 odst. 1 písm. g) spr. řádu.

49. Podle § 2 písm. k) však naopak nebudou z působnosti zákona o spotřebitelském úvěru vyňaty smlouvy, které byly uzavřeny formou notářského zápisu. Smír je svou povahou dohodou účastníků uzavřenou při existenci sporu, resp. již probíhajícího řízení před orgánem, který je příslušný takový spor autoritativně rozhodnout (soud, rozhodce), přičemž uzavření smíru je jednou z forem skončení takového řízení. O takovou situaci se však v případě sjednání notářského zápisu nejedná, neboť

není naplněn prvek sporu mezi stranami, resp. není mezi nimi vedeno žádné sporné řízení. I z tohoto důvodu dohody mezi věřitelem a dlužníkem sepsané ve formě notářského zápisu, byť přímo vykonatelné, samy o sobě vyňaty z působnosti zákona podle § 2 písm. k) nejsou.

Z judikatury:

1. Z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., vyplývá, že [...] z působnosti zákona jsou vyjmuty smlouvy na částky nižší než 2 tisíce Kč, neboť právní úprava v takovýchto případech by vedla pouze ke zbytečnému administrativnímu zatěžování smluvních stran, a smlouvy na částky vyšší než 800 tisíc Kč, neboť ty se zpravidla svým charakterem liší od běžných smluv o poskytování spotřebitelského úvěru. Uvedené hranice byly stanoveny s ohledem na finanční limity uvedené směrnicí a s přihlédnutím ke stávajícím ekonomickým podmínkám v České republice. Legislativce vycházel z toho, že do první finanční hranice není potřeba spotřebitele nijak zvlášť chránit a nad druhou hranicí (se zřetelem k výši poskytnutého úvěru) jde již o spotřebitele, který je schopen být věřiteli důstojným protistránem.

V souzené věci žalobkyně, i kdyby vystupovala v postavení spotřebitele a žalovaná v pozici věřitele, se zřetelem ke skutečnosti, že půjčka byla poskytnuta v částce vyšší než 800 000 Kč se splatností nepřesahující tři měsíce, nejde o spotřebitelský úvěr ve smyslu zákona č. 321/2001 Sb. (**rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2012, sp. zn. 33 Cdo 1302/2011**)

2. Vlastnímu řešení vytyčené otázky zásadního právního významu předchází posouzení, zda předmětnou leasingovou smlouvu, v níž nájemce (žalovaná) vystupuje jako fyzická osoba – nepodnikatel, lze považovat za smlouvu o spotřebitelském úvěru podle zákona č. 321/2001 Sb. Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že leasingová smlouva je smlouvou o spotřebitelském úvěru ve smyslu ustanovení § 2 písm. a) tohoto zákona, jenž pro účely tohoto zákona rozumí spotřebitelským úvěrem poskytnutí peněžních prostředků nebo odloženou platbu, například ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit, přičemž dále pod body 1 až 5 taxativním výčtem vymezuje, které případy plateb za spotřebitelský úvěr považovat nelze. Toto posouzení odvolacího soudu shledává dovolací soud správné. Ostatně k závěru, podle něhož leasingová smlouva je jednou z forem spotřebitelského úvěru ve smyslu § 2 písm. a) cit. zákona, dospěl již i Městský soud v Praze v rozhodnutí ze dne 27. září 2005, sp. zn. 10 Ca 5/2004, uveřejněném pod číslem 821/2006 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, a tentýž právní názor zaujal i Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 17. května 2007, sp. zn. 2 As 85/2006, ve vztahu k finančnímu leasingu, jehož se týkala kasační stížnost. Od těchto závěrů nemá dovolací soud důvodu odchýlit se ani v posuzované věci, v níž jde o nároky žalobkyně z finančního leasingu. Oba uvedené soudy, vycházejíce z ekonomického vymezení leasingu, založily toto posouzení na závěru, že v případě leasingové smlouvy jde o koupi najaté věci, která je uvedena v demonstrativním výčtu ustanovení § 2 písm. a) cit. zákona, které, jak konstatoval Městský soud v Praze, pro naplnění termínu spotřebitelský úvěr připouští formu jakéhokoli poskytnutí těchto prostředků ve prospěch dlužníka (například placení za dlužníka třetím osobám). Tak je tomu i v případě finančního leasingu, kdy leasingová společnost při koupi předmětu leasingu poskytne ve prospěch leasingového nájemce dodavateli předmětu leasingu peněžní prostředky, které pak leasingový nájemce splácí. Peněžní prostředky jsou placeny ve prospěch spotřebitele, neboť tato platba je podmínkou, aby spotřebitel mohl předmět leasingu užívat a následně nabýt. Zároveň však spotřebitel po určitou dobu užívá cizí věc a za určitou dobu mu smlouva zaručuje nabytí vlastnictví k předmětu leasingu, dojde tedy ke koupi najaté věci, která je účelem leasingové smlouvy. Nejvyšší správní soud zdůraznil, že na rozdíl od tradičního způsobu úvěrování,

kdy financující instituce poskytuje zájemci peněžní prostředky k nákupu nové investice, při leasingu mu svěřuje věcnou hodnotu k bezprostřednímu využití. Leasing je tedy v podstatě pronájem movitých či nemovitých investic za pevně sjednané měsíční nájemné. **(rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. srpna 2011, sp. zn. 32 Cdo 1373/2010)**

3. I. Tvrdí-li poskytovatel úvěru, že úvěrové smlouvy nebyly uzavírány se spotřebiteli, tak jak je definuje § 2 písm. b) zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., ale s podnikateli v rámci jejich podnikatelské činnosti, museli by být klienti ve smlouvách identifikováni jako podnikatelé (tj. identifikačním číslem a místem podnikání) a nikoli jménem, rodným číslem a bydlištěm.

II. Tvrdí-li poskytovatel úvěru, že úvěrovými smlouvami byly poskytovány úvěry na koupi, výstavbu nebo údržbu nemovitostí, a smlouvy tak představovaly dle § 1 odst. 2 písm. a) výlukou ze zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb., musel by být tento účel ve smlouvě výslovně uveden.

(rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. dubna 2009, č. j. 2 As 93/2008-115)

4. Nejvyšší správní soud ve svých úvahách vycházel z ekonomického vymezení leasingu, který lze definovat jako finanční produkt, umožňující financovat pořízení (zpravidla) movité věci. Podstata leasingové smlouvy spočívá v tom, že jedna strana s podnikatelským záměrem a za úplatu poskytne druhé straně (tzv. leasingovému nájemci) jím vybraný předmět do užívání. Leasing je tedy charakterizován především vazbou na financovaný předmět. Zpravidla se dále dělí na tzv. finanční a operativní leasing.

Finanční leasing znamená, že financovaný předmět je po celou dobu majetkem financující (leasingové) společnosti a teprve na konci leasingu přechází vlastnictví na zákazníka. Vlastnictví předmětu financování významně snižuje riziko leasingové společnosti. Ta má v případě nedobytnosti pohledávky v ruce silné nástroje, umožňující např. využít ustanovení § 185 trestního zákoníku o „neoprávněném užívání cizí věci“. Riziko odcizení nebo zničení při havárii je kryto (většinou povinným) pojištěním. Toto pojištění může mít nižší sazby než individuální pojištění, protože leasingová společnost může s pojišťovnou sjednat lepší sazby. Kromě pojištění předmětu je možné rovněž pojistit riziko nesplácení z důvodu ztráty pracovní schopnosti, ztráty zaměstnání apod. Při dodržení minimální délky (leasingové) smlouvy je možné leasingové splátky započítat přímo do daňově uznatelných nákladů, délka smlouvy je přitom většinou kratší než doba odepisování předmětu při jeho vlastnictví.

Operativní leasing realizuje začasné samotný výrobce a od finančního leasingu se liší zejména tím, že předmět nájmu zůstává ve vlastnictví leasingové společnosti i po skončení smlouvy. Variantou operativního leasingu je tzv. full service leasing, kdy jsou součástí smlouvy i služby. Je u nás obvyklý především jako leasing výpočetní techniky nebo automobilů, kdy dalšími službami jsou např. pravidelné servisní prohlídky, sledování spotřeby (karty CCS), výměna pneumatik a další. Nedílnou součástí je rovněž povinné smluvní a komplexní pojištění (havarijní, proti zcizení) a další druhy doplňkových pojištění.

Lze tak konstatovat, že na rozdíl od tradičního způsobu úvěrování, kdy financující instituce poskytuje podnikateli peněžní úvěr k nákupu nové investice, při leasingu mu svěřuje věcnou hodnotu k bezprostřednímu využití. Leasing je tedy v podstatě pronájem movitých či nemovitých investic za pevně sjednané měsíční nájemné. Právní řád České republiky samotný pojem „leasing“ přímo neobsahuje, v praxi jsou leasingové smlouvy zahrnovány pod tzv. nepojmenované smlouvy a o leasingu se mluví jako o finančním pronájmu s následnou koupí najaté věci (viz zejména daňové zákony). [...]

Shora provedené vymezení finančního leasingu jako finančního pronájmu s následnou koupí najaté věci je proto nutno spatřovat v kontextu celého zákona č. 321/2001 Sb. Podle ustanovení § 1 odst. 2 písm. b) se tento zákon nevztahuje na „nájemní smlouvu, která po uplynutí určité doby nezaručuje převod vlastnického práva nebo práva obsahově obdobného vlastnickému

právu“. Zároveň citované ustanovení § 2 písm. a) pod spotřebitelský úvěr zahrnuje nejen poskytnutí peněžních prostředků, nýbrž také odloženou platbu například ve formě „koupě najaté věci“. Námitka stěžovatele, že se u finančního leasingu nemůže jednat o odloženou platbu, neboť se platí „dopředu“, zcela míjí podstatu věci, jelikož zaměňuje rozloženost jednotlivých leasingových splátek s platbou za celý předmět leasingu jako takový. Jinak vyjádřeno, leasingový nájemce má právo užívání věci ještě předtím, než splatil celou sjednanou cenu, takže v tomto smyslu se o odklad platby nepochybně jedná.

Nejvyšší správní soud, vycházející ze zásady racionálního zákonodárce, bezrozpornosti právního řádu a tedy i z nutnosti naplňování stejným obsahem zákonem stejně vymezené právní instituty, nemohl dospět k jinému závěru, než že v souběhu negativního a pozitivního vymezení předmětu úpravy provedené zákonem č. 321/2001 Sb. a s přihlédnutím k úpravě finančního leasingu v jiných zákonech (např. zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů) je nutno pod legislativní zkratku spotřebitelský úvěr zahrnout i finanční leasing. (**rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. května 2007, č. j. 2 As 85/2006-79**)

5. Termín „leasing“ pochází z anglického slova „to lease“ (najímat, propůjčovat) a běžně se používá v obchodně finanční terminologii. Každému potencionálnímu investorovi se nabízí zejména koupit zařízení z vlastních prostředků nebo provést koupi za prostředky získané úvěrem nebo získat užívání prostřednictvím leasingu. Obecně bývá leasing charakterizován jako smlouva o pronájmu výrobních prostředků nebo výrobků dlouhodobé spotřeby za dohodnuté částky na určité období.

Postupně se vyčlenily dvě skupiny leasingu, a to leasing finanční a leasing operativní. Finanční leasing je založen na „dlouhodobém pronájmu“, upraveném příslušnou smlouvou, v jejímž rámci vlastník zařízení převádí na uživatele v podstatě všechna rizika a výnosy spojené s vlastnictvím daného majetku. V průběhu dohodnutého nájemního vztahu by nájemce (tzv. lessee) měl pronajímateli (tzv. lessor) prostřednictvím dohodnutých splátek uhradit pořizovací náklady předmětu i úrokové náklady z dané finanční transakce. Ve splátkách jsou zahrnuta i rizika těchto operací a pochopitelně i odpovídající zisková marže. Při operativním leasingu pronajímatel nejen vlastní daný předmět, nýbrž jej i udržuje. Jde zpravidla o „krátkodobý pronájem“ specifických druhů strojů, dopravních prostředků, počítačových systémů apod., kde v průběhu pronájmu nedochází k plné amortizaci tohoto zařízení. [...]

K další žalobní námitce, že úmyslem zákonodárce nebylo finanční leasing podřadit zákonu č. 321/2001 Sb., Městský soud v Praze uvádí, že úmyslem zákonodárce naopak bylo podřadit finanční leasing předmětné právní úpravě, jak to koneckonců vyplývá i ze směrnice 87/102/EHS, neboť účelem této právní úpravy je poskytnutí vyšší ochrany spotřebitelům, což vyplývá i z čl. 15 směrnice 87/102/EHS, který výslovně stanoví, že tato směrnice nebrání členským státům, aby zachovaly nebo přijaly přísnější ustanovení na ochranu spotřebitele v souladu s jejich závazky vyplývajících ze Smlouvy o založení Evropského společenství, přičemž možnost vyloučení z působnosti této směrnice má být omezena na jisté formy úvěrů nekomerčního charakteru poskytované za zvláštních podmínek. Do této kategorie leasingová smlouva rozhodně nepatří. Zmíněný úmysl zákonodárce je potom výslovně uveden v důvodové zprávě k zákonu č. 321/2001 Sb., v jejíž zvláštní části se k návrhu § 1 uvádí, že mj. jsou z působnosti zákona vyloučeny dále nájemní smlouvy, které po uplynutí určité doby nezaručují přechod vlastnického práva nebo práva obdobného vlastnictví. Působnost zákona se tak vztahuje pouze na smlouvy leasingové. K návrhu § 2 se uvádí, že spotřebitelským úvěrem se rozumí poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, za které je spotřebitel povinen platit sjednanou cenu. Zákon neupravuje zvláštní typ smlouvy, a garantuje tak spotřebiteli právní ochranu v široké míře, ať již sjednává spotřebitelský úvěr v jakékoli smlouvě (smlouvou kupní, s odloženou platbou, leasingovou, o platbě směnkou nebo jiným platebním prostředkem umožňujícím odloženou platbu apod.). [...]

Leasingová smlouva je jednou z forem poskytnutí spotřebitelského úvěru ve smyslu § 2 písm. a) zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. Její součástí tak musí být údaj o roční procentní sazbě nákladů na spotřebitelský úvěr [§ 4 odst. 2 písm. a) citovaného zákona]. (**rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 27. září 2005, č. j. 10 Ca 5/2004-27**)

Související ustanovení:

§ 1 – předmět úpravy, § 3 – vymezení některých pojmů, § 22 – společná ustanovení

Související předpisy:

§ 2 zák. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), – § 4 z. p. k. t., – § 11 vyhlášky Ministerstva financí č. 114/2002 Sb., – § 99 o. s. ř., – § 141 odst. 8 spr. řádu

Z literatury:

HUSTÁK, Z., ŠOVAR, J., FRANĚK, M., SMUTNÝ, A., CETLOVÁ, K., DOLEŽALOVÁ, D. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012.

MINISTERSTVO FINANCÍ. *Spotřebitelský úvěr: Často kladené dotazy* [online]. Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/spotrebitelsky-uver/casto-kladene-dotazy>>.

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník, I. a II. díl*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

VACEK, L. Režim maximální harmonizace a jeho důsledky při transpozici směrnice o smlouvách o spotřebitelském úvěru. *Jurisprudence*, 2010, č. 7.

VACEK, L. Novela zákona o spotřebitelském úvěru. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 3.

VACEK, L. Obezřetnost je u spotřebitelských úvěrů na místě. *Právo a rodina*, 2011, č. 7.

§ 3

Vymezení některých pojmů

Pro účely tohoto zákona se rozumí

- a) spotřebitelem fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání,
- b) věřitelem osoba nabízející nebo poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání,
- c) zprostředkovatelem osoba, která není věřitelem a která v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání za odměnu nabízí spotřebiteli možnost uzavřít smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, s věřitelem nebo mu pomáhá tuto smlouvu uzavřít nebo ji jménem věřitele uzavírá,
- d) roční procentní sazbou nákladů na spotřebitelský úvěr celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše spotřebitelského úvěru,
- e) celkovými náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele veškeré náklady, včetně úroků, provizí, daní a veškerých dalších poplatků, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti se spotřebitelským úvěrem a které jsou věřiteli známy, s výjimkou nákladů na služby notáře; do celkových nákladů se

započítávají i náklady související s doplňkovými službami spotřebitelského úvěru, zejména pojistné, pokud je uzavření smlouvy o poskytnutí doplňkové služby povinné pro získání spotřebitelského úvěru nebo pro jeho získání za nabízených podmínek,

- f) celkovou částkou splatnou spotřebitelem součet celkové výše spotřebitelského úvěru a celkových nákladů spotřebitelského úvěru pro spotřebitele,
- g) možností přečerpání výslovné ujednání smluvních stran o zpřístupnění peněžních prostředků, které přesahují aktuální zůstatek na platebním účtu spotřebitele,
- h) referenční úrokovou sazbou úroková sazba, která se použije jako základ pro výpočet jakéhokoli úroku, jenž má být uplatněn, a která pochází z veřejně přístupného zdroje a kterou mohou strany smlouvy ověřit, avšak nemohou ji jakkoliv přímo ovlivnit,
- i) údajem o věřiteli či o zprostředkovateli alespoň uvedení jeho jména a příjmení, popřípadě obchodní firmy, a místa podnikání, jde-li o fyzickou osobu, obchodní firmy nebo názvu, sídla, popřípadě umístění organizační složky na území České republiky, jde-li o právnickou osobu,
- j) trvalým nosičem dat jakýkoli nástroj, který umožňuje spotřebiteli uchování informací určených jemu osobně tak, aby mohly být využívány po dobu přiměřenou účelu těchto informací, a který umožňuje reprodukci těchto informací v nezměněné podobě,
- k) celkovou výší spotřebitelského úvěru souhrn všech částek, jež jsou dány spotřebiteli k dispozici,
- l) výpůjční úrokovou sazbou úroková sazba vyjádřená jako pevná nebo pohyblivá procentní sazba uplatňovaná ročně na čerpanou výši spotřebitelského úvěru,
- m) pevnou výpůjční úrokovou sazbou jediná výpůjční úroková sazba sjednaná mezi věřitelem a spotřebitelem na celou dobu trvání spotřebitelského úvěru nebo více výpůjčních úrokových sazeb stanovených pro dílčí období výhradně neměnnou konkrétní procentní hodnotou; nejsou-li ve smlouvě, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, stanoveny všechny výpůjční úrokové sazby, považuje se výpůjční úroková sazba za pevně stanovenou pouze pro dílčí období, pro která jsou výpůjční úrokové sazby stanoveny výhradně neměnnou konkrétní procentní hodnotou sjednanou při uzavření této smlouvy,
- n) tabulkou umoření tabulka obsahující dlužné platby, lhůty a podmínky vztahující se ke splacení těchto částek, rozčlenění každé splátky ukazující umořování jistiny, úrok vypočítaný na základě úrokové sazby a veškeré dodatečné náklady; pokud není úroková sazba pevně stanovena nebo je možné dodatečně náklady změnit, musí tabulka umoření obsahovat jasnou a stručnou informaci, že uvedené údaje platí pouze do změny úrokové sazby nebo dodatečných nákladů provedené v souladu se smlouvou, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr.